

Gurutzne Etxeberria, euskara irakaslea

«Mexikon oso esker oneko jendea izan dut inguruan beti»

Amezketarra Mexiko DF-n euskara irakasle, unibertsitateetan eta euskal etxean. Baina ez da ikasle gaztearen urtebeteko pasadizo, bertan errotu den emakumearen ibilia baizik.



Miel A. Elustondo

ARGAZKIAK: ZALDI ERO

Zer egiten du amezketarrak Mexikon?

Ahal duena!... Zer nahi duzu, hasieratik kontatzen hastea?

Hartuko nuke.

Euskara irakasle nintzen. Hamalau-hamabost urte baneramatzan lanean, gehienak Oreretako udal euskaltegian egin nituen –urte bat Pasaian–, gustura ari nintzen, baina 40 urte betetzera ere banindoan, eta urtea joan, urtea etorri, berritasunik ez. Euskaltegian ere ikasle kopurua ere hortxe, beherantz, eta irakasleoi eusteko, berriz, ikasleak behar, bestela ez zegoen. Hortik ere kezka. Eta, azkenik, koadrilako lagunak ere familia osatzen. Behin, igande baten, lagunartean bazkaltzen hamabi lagun, eta halako batean, bakarrik geratu nintzen mahaian. Bata umeari kasu egitera, beste komunera laguntzera... sakabana- egin zitzaizkidan. Denek bere bidea egina zutela iruditu zitzaidan, eta ni, aldiz, bakarrik nengoela. Bai, banuen familia, gurasoak, anaia-arrebak, ilobak, baina, modu batera, bakarrik. Eta orduan, euskaltegiko korridorean, batek: “Aditu al duzue? Euskara atzerrian irakasteko deialdia egin dute, Mexikon, Varsovian...”. Gogoan hartu nuen, eta izena eman nuen, curriculum bidali eta egin beharrekoak egin nituen. Denbora joan zen, eta ezer ez. Harik eta handik

sei hilabetera deia jaso nuen arte. Elkarrizketa bateko hitzordua. Aukeratu artean nengoela, eta destinoa ere aukera nezakeela.

Eta Mexikora zu.

Ez nuen batere pentsatu beharrik izan: Mexikora! Varsovia baino askoz erakar-garriagoa egin zitzaidan. Gero, esan ere egin zidaten: “Baina ez atzera egin orain. Behin baino gehiagotan damutu zaigu jendea. Izena eman, aukeratu izan dela esan, eta ezetz, ez doala”. “Trankil alde horretatik, ni bai, joango naiz”. 2005eko irailean joan nintzen. Urtebeteko zen asmoa, baina hamaika egin ditut.

Mexikoko Unibertsitatean irakasten hasi zinen.

Usteko nuen bilera bat egingo zela, unibertsitateko ordezkariak, Jaurlaritzarenak, ni neu... Euskaraz ikasteko ikastaroan matrikulazioak eginak egongo zirela, ikasleren bat edo beste izango nuela zain... baina bai zera. Ezer ez. Neuk hasi behar izan nuen: Txindokiren argazkia banuen, Donostiako Kontxakoa... haiek handitu, bertan neure eskuz idatzi kurtsoari zegozkion oharrak: izen-ematea non, eskola-egunak, orduak... Hartu neuk egindako afixak eta unibertsitatean batean eta bestean jarri

nituen. Eta sekulako arrakasta, jende mordoak eman zuen izena. Ehunen bat, eta hortxe ibili zen beti ikasle kopurua.

Zeure kontura egin zenuen.

Bai, Mexikon gauzak nola diren ikasi nuen orduan. Gogoan ditut erabili nituen argazkiak. Gero, ikasle batek esan ere egin zidan: “Bai, zuk jarritako argazki horietako bat kortxotik kendu eta etxean daukat, logelan jarrita”.

Betiko galdera beti: nork eman zuen izena, nork du euskaraz ikasteko interesa Mexikon?

Usteko nuen euskal jatorrikoak izango nituela ikasle gehienak, hemendik hara joan beharra izan zutenen ondorengoak, baina unibertsitateko errealitatea ez zen hori. Hamarretik batek zuen hemengo jatorria. Gainontzean, denetatik zegoen. Akordatzen naiz batek esan zidala amona euskalduna zuela, alzehime-rrak jota zuela, eta euskarara itzuli zela orduan. Biloba hark euskara berresku- ratu nahi zuen, neurri batean bazen ere, amonari hitz batzuk euskaraz esateko, eta ahal bazen hari zer edo zer ulertze-ko. Horrek hunkitu egin ninduen. Askok musikagatik eman zuen izena.

Musikagatik?

Bai, Ferminen musika.



Gurutzne Etxeberria

1966, Amezketeta

Ikastola-umea da. Amezketan, auzoko ganbaran ekin zion ikastolari, eta elizako sakristia ere ezagutu zuen Ordiziako ikastolara baino lehen. Euskara irakasle izan zen Errenteriako udal euskaltegian Mexikora baino lehen. Gaur egun, euskara eta euskal kultura irakasle da Mexiko DF-ko UNAM unibertsitatean.

Fermin Muguruza?

Bai, jainkoaren pare jarrita daukate han Fermin Muguruza. Hemengo beste zenbait talde ere ezagutzen zituzten, nik ezagutzen ez nituenak, edo nik baino askoz gehiago zekiten haiei buruz. Batek, euskaraz irakurtzeko gai izatera iritsi nahi zuela esan zidan. Baziren arrazoi xebebreak ematen zituztenak. Batek esan zidan aitak artzain-txakurra eraman ziola Madriletik, begiratzen hasi eta “euskal artzain-txakurra” omen zen, eta txakurrari euskaraz zuzendu nahi zitzaiolako eman zuela izena euskarazko ikastaroan. Beste bat, xebebra, Japoniako marrazki bizietako kantuak ikasi nahi zituelako etorri zen. “Baina hori ez da euskara!”, esan nionean, berak: “A, ez al da euskara?”. Beste batek esan zuen Europako aborigenak ezagutu nahi zituela. Horrela.

Hutsetik hasi zinen.

Eskolak irekiak eta doakoak izan behar ziren, hau da, unibertsitateko ikasleentzako ikastaroa zen, baina zenbait leku libre utzi genituen, nahi zuenarentzat. Hamarretik bederatzi leku, Mexikoko unibertsitate autonomoko ikasle, irakasle edo langileentzat izango ziren, eta bat kanpoko jendearentzat. Eta kanpoko horietan, euskal jatorrikoak ziren gehienak.

Mexiko DF-ko euskal etxearekin bat egin da ari zinen?

Ez, euskal etxeak berak ere euskarazko eskolak eskaintzen zituelako, baina han ere neu nintzen irakasle. Bietan. Jakina, distantziak handiak dira han, eta handiak ez direnean ere, hor da trafikoa, ikaragarritzko oztopoa. Nik neuk hamabi kilometro ditut unibertsitatetik etxera, hau da, ordu eta erdi. Eta beste ordu eta erdi, itzultzeko. Hiru ordu bidean, lau eskola-ordu emateko. Nekea handia da. Hemengoa luxua da. Hemen gehienek etxean bazkaltzen dute. Han ez da horrelakorik ezagutzen.

Zertan da hiriburuko hango euskal etxea?

Aldaketa handia ikusi dut joan nintzenetik hona. Jende gehiago joaten zen, orduan, zahar eta gazte. Gazteak, guraso gazteak, ume txikiak hartu eta bertara joaten zirenak. Ume horiek ezagutu dute euskal etxea –behintzat, ezagutu dute–, eta baliteke hortik segida etortzea, baina beraiek erabaki beharko

Taltoa

“Talo zalea nintzen hemen, eta hara joan eta talo-janak egin behar nituela pentsatu nuen. Baina aurreneko hozka egin, eta nire buruak ezetz esan zuen. Gero konturatu naizenez, hango arto-irinak karea du, eta kare gustua, eta hori ez zait gustatzen. Artisau taloak, eta etxean egindakoak, aldiz, diferenteak dira, askoz hobeak. Karearen ondorioa izan liteke, berriz, mexikarrek hortzak, hezurak eta ilea osasun oneko izatea”.

Euskal etxea

“Oso mexikarra da. Bigarren, hirugarren belaunaldiko jendea duzu han nire adinekoa, mexikarra. Badira lauburuak eta ikurrina, bada sentimendua, baina euskal etxe mexikarra da. Euskal etxeak funtzio batzuk zituen garai batean, eta beste batzuk ditu gaur egun: txoko bat da, biltzeko, futbola ikusteko edo musean egiteko”.

Atzerrira

“Iaz, eta orain dela bi urte, bosten bat e-posta jasotzen nituen egunero hemendik, Mexikorako asmotan edo nahian zegoen jendeak bidalitakoak. Euskal etxera euskaraz jotzen zutenei nire helbidea ematen zioten, eta ehunka eta ehunka mezu jaso izan nituen, hango egoeraz galdezka, zer lan egin ote zezaketen. Baina han ere ez dago garai bateko erraztasunik”.

dute hori, euskal etxera joan, ez joan. Hala ere, gaur egun euskal etxean apenas umerik ikusten den. 110 urte inguru ditu euskal etxeak, eta handik hona asko aldatuko zen egoera, seguru, zeren nik hamar urte daramatzat Mexikon, eta aldaketa handiak ikusi ditut bertako euskal etxean. Arrazoiak? Globalizazioa ere bai. Gaur egun ez dago nostalgiarik, bigarren, hirugarren generaziokoak dira, mexikarrak, eta nahi badute, udaro etorriko dira Euskal Herrira. Han, berriz, eguneroko bizimoduan lanean leporaino bizi dira.

Euskal etxera joateko indarrrik gabe.

Laneko orduz gain, etxetik lanera eta lanetik etxera bidean egiten dituzten orduak ere kontuan hartu behar dira. Eta euskal etxera gabe ere, aisialdiko aukera asko dituzte. Halako gainbehera bat ikusi dut euskal etxean. Akaso buelta emango diote, akaso. Ematen ez badiote, zer edo zergatik izango da. Onerako ere izan liteke. Batek daki hori.

Nola moldatu zinen Mexikoko bizimodura?

Euskal etxera joan nintzen hara heldu eta hamabost egunera. Neure burua aurkeztu eta, ezertan laguntzerik bannuen, hantxe nengoela ni. Haiek, berriz, pozik, aspaldi ez zutela euskarazko irakaslerik, bakarren baten bila ere bazebiltzala, umeekin zer edo zertan hasteko besterik ez bazen ere, larunbat arratsaldetan. Nik baietz, eta han ere hasi nintzen. Jai eta aste, denbora dena bete nuen. Eta eskola haien bidez lagunak egin nituen. Bitartean, igandea besterik ez libre, eta etxea jaso, merkaturen bat ikusi, paseoren bat... Gogoan daukat irteera bat, aurrenetakoa, Migel Arregi eta Mikel Plazaolarekin, Santu guztietan egin genuena. Ospakizun handia han. Gaez hilerrira joan eta hango lorea, hango janaria, hango kantua eta hango kandela emana. Kanposantuan jaten eta edaten jendea.

Txoke handia behar du: Amezketa-Mexiko DF.

Bi mundu zeharo diferente, baina Mexiko DF-n bertan ere, hainbat bizimodu ezberdin dituzu. Baina hemendik hara, egia da gauza batzuk zeharo ezberdinak direla: eguneroko bizimodua, ohiturak... Han zarenean, hangoa onartu beharra daukazu. Ernegazioak ez du balio han.



“Baziren euskara ikasteko arrazoi xebreak ematen zituztenak. Batek esan zuen Europako aborigenak ezagutu nahi zituela”

Urtebeteko joana, hamaika egin dituzu han.

Ez zen urte erraza izan, kurtsoa neronek abiatu beharra, bizitokia bilatu... Urtea eman nuenean, “Bigarren urtea ez duk okerragoa izango”, pentsatu nuen, eta hantxe segitu nuen, urtero erronka berriei aurre eginez. Lehenengo urtean, unibertsitate batean, gero bitan, gero hirutan... Hemengo Jaurlaritzan eta hango unibertsitatearen arteko hitzarmen-

nak, berriz, hiru urteko iraupena zuen. UNAM unibertsitate autonomoko esperientzia pilotuak izandako arrakastaren ondorioz, Monterreyko Unibertsitate Teknologikoa ere euskarazko eskolak eskaintzen hasi zen, eta hurrena, Pueblako Unibertsitate Iberoamerikarra. Horrela, harrapatuta geratu nintzen.

Zeure sarean harrapatuta.

Gustura harrapatuta. Erronka berriak

ziren urtero, eta haien aurre egiten nien. Bestalde, oso esker oneko jendea izan dut inguruan beti. Ikasleak, zoragarriak zaizkit. Bete egiten naute, eta hantxe eusten. Apurra eman diedala iruditzen zait, eta aldiz, haien esker ona ikaragarria da. Neu nagoela beraiekin zortetan iruditzen zait. Gauza asko erakutsi dizkirate. Nik programako paperean jartzen zuena erakutsi diet, baina beselakoak erakutsi dizkirate ikasleek:



Azken hitza: Gurutzne

“Txikitán Lekeitiora joaten ginen udan. Gurutze nintzen ni, baina han baten batek esan zuen: ‘Gurutze? Mutil izena da hori. Gurutzne beharko du neskarena!’ Eta, gero, etxean ere hasi begiratzen eta Josu-Josune eta horrelakoak, eta azkenean, Gurutzne”.

umiltasuna, zintzotasuna, esker oneko izatea... Eguneroko bizimoduan baloratzen ez ditugun gauzak baloratzen lagundu didate.

Hemen ez zen horrelakorik?

Ez, eta arrazoiak hainbat izan litezke, baina aurren-aurrena, jendea ezberdina dela han eta hemen: izaeraz eta kulturaz. Beste alde batetik, hemen, helduak “behartuta” joaten dira euskaraz ikastera, han ez bezala, han beren gogoz joaten dira.

Eta nola ikusten duzu Mexiko, hona helduzen zaigun irudiaren arabera: Ciudad Juarezeko feminizidua, AEBetara migrazioa, ustelkeria, ezberdintasun sozial handiak...

Eta nola ikusten duzu Europa? Ustelkeria politikoa, migrazioa, ezberdintasunak... Nola dago Europa? Haurrak goseak akabatzen, Europako ateak irekitzen ez ditugulako. Bi garrasi egin eta aurrera, hurrengo iragarkia: “A zer autoa! Zenbat balio ote du? Hurrena horixe behar dut nik!”. Hori da hemen-

go errealitatea, Mexikokoa bezalako. Egia da oraindik ere deigarri egiten zaidala Mexikoko kalean hainbeste ume eskean ikustea, edo obratan lanean hamar-hamabi urteko mutikoa, edo emakume asko, eskean, umeak lepotik zintzilik dituztela, eta emakume edadeko asko tartean... Amaren irudia etortzen zait orduan. Horiek denak ikusi eta jendeak esaten zidan: “Jarriko zara!”, ohituko nintzela horiek ikusten, esan nahi zuen. Eta nik neure artean: “Ez al naiz jarriko!”. Eta ez naiz horretara jarri. Horiek ikusten ohituko banintz, niretzat akabo.

Herrialde aberatsa da Mexiko.

Aberastasuna gaizki banatuta dago, ordea, Mexikon, Europan eta munduan. Mexiko, dagoen lekuan dago, AEBetara igarobidean, bertatik dabil droga guztia, eta AEBetara doa, han kontsumitzen delako. Narkotrafikoa ez da, bakarrik, Mexikoren arazoa, AEBena ere bada. Ciudad Juarezekoa dela eta, ez pentsa guk, Mexikon, askorik dakigunik. Dabilen moduan dabil informazioa. ■

Praktikatu eta Bizi

Jardunaldia

III. edizioa Bilbon, 2016eko azaroaren 4an

JARDUNALDIAREN HELBURUA
Aurtengo jardunaldian, saiatuko gara eragiteko errezetak topatzen, hizlarien laguntzaz eta psikologiaren ikuspegitik. Horretarako, eremu bi alderatuko ditugu: batetik, entzungo dugu zelan ulertu, jokatu eta aritu behar dugun gune urbano nagusiki erdaldunetan; bestetik, jakingo dugu nolako garrantzia duen norberaren hizkuntz jokaerak arnasgune deritzegunetan, bai eta praktika onak ezagutu ere. Lehen-lehenik, baina, ahaleginduko gara antzematen (eta partekatzen) zer den akuilu norberaren motibazioan...

EGITARAUA

- 09:30** Harrera eta ongi etorria
- 10:00** Praktiken altzoan
Eduardo Apodaka
- 10:30** Mintzapraktika programak euskalduntzerako bidea
Gemma Sanguinés Mikel Urdangarin
- 11:30** Atsedendaldia: Kafea
- 12:00** Coachinga mintzapraktika taldeetan
Amaia Agirre
- 12:30** Mahaingurua hizlari guztiekin.
- 13:30** Agurra

LEKUA
Ondare aretoa (M^a Diaz de Haro, 11) Bilbo

IZENA EMAN
praktikatuJardunaldia.blogspot.com

Antolatzailea:

Babestak: